

Tilk Péter,
tanszékvezető egyetemi docens
PTE ÁJK Alkotmányjogi Tanszék

Jogalkotási követelmények érvényesülése – egy önkormányzati rendelet tükrében¹

A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (a továbbiakban Jat.) 2011 január 1-jén, illetve a jogszabályszerkesztésről szóló 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet (a továbbiakban Jszt.) 2010 március 1-jén történt hatályba lépését követően a jogalkotásra vonatkozó szabályok a korábbiaknál részletesebbekké váltak, és a jogalkotók részéről jóval nagyobb odafigyelést kívánnak meg. Különösen igaz ez a Jszt. igen részletes, esetenként komoly értelmezési igényvel társuló előírásaira. Ezeket számos helyi jogalkotó rendkívül bonyolultnak, túlszabályozottnak, formalistának tartja, melyek maradéktalan érvényre juttatására helyi szinten gyakran sem elegendő idő, sem a szükséges részletességnek megfelelő tudás nem áll rendelkezésre.

A felgyorsult jogalkotási folyamatban helyi szinten esetenként valóban elfogadható lehet az a – sok jegyző kolléga által is megfogalmazott – észrevétel, hogy a Jszt. bonyolult előírásrendszerét szinte képtelenség kimerítően érvényesíteni. Ez azonban a helyi jogalkotót sem menti fel az alól, hogy a jogalkotás legelemibb szabályait, a jogbiztonság alkotmányi (alaptörvényi) elvének az Alkotmánybíróság által is számos alkalommal megerősített tételeit ne tartsa be.

Az alábbiakban egy önkormányzati rendeleten keresztül kívánom bemutatni a Jat. és a Jszt. néhány olyan, magától értetődő szabályának érvényesülését, melyek betartása valójában nem igényli egyik jogszabály beható ismeretét sem: egyszerű odafigyeléssel érvényesíthetők (lennének). Bár az írásból esetleg az tűnhet ki, hogy kifejezett célom az adott rendelet negatív színben való feltüntetése, már most jelzem: szinte teljesen biztos va-

gyok benne, hogy megalkotásakor nem napok, hanem csupán órák álltak a konkrét hivatal (egy-egy osztályai) munkatársainak az egyes rendeletrészek elkészítésére, majd valakinek az elkészült anyagok összeszerkesztésére (jobbban mondva egymás mögé illesztésére). Azt is biztosnak vélem, hogy a rendelet összerakása és elfogadása között alig pár óra telhetett el, különben a belső koherencia ily mértékű hiánya sem lenne szembe-tűnő. Mindez hosszabb távon azonban nem indokolhatja az elemi hibák jogszabályban tartását, a korrekciók (illetve a már kötelező hatályon kívül helyezés) elmaradását.

A vizsgált rendelet Zalakaros Város Önkormányzata Képviselőtestületének, „a tiltott, közösségellenes magatartásokról, az elkövetőkkel szembeni pénzbírság kiszabásának szabályairól” szóló 34/2012. (IX. 14.) önkormányzati rendelethez² (a továbbiakban: rendelet). Nem kifejezetten jogalkotási szempont, ám megjegyzendő, hogy a rendelet 2013 január elején még elérhető a város honlapjáról, holott az Alkotmánybíróság döntése után megoldhatatlan helyzetbe kerül a rendelet végrehajtására kötelezett szerv vagy személy. A hatályos rendelet végrehajtását ugyanis jogszerűen nem mellőzheti; az az alapján történő szankcionálás viszont alkotmányellenes (alaptörvény-ellenes), így azzal szemben a szankcionált jogorvoslattal élhet, amit vélhetően jó eséllyel meg is nyer.

Az alábbiakban a rendelet – honlapról elért – szövegét alcímenként vizsgálva haladok előre. A nem kifogásolható – vagy jogalkotási szempontból nem jelentős – hiányosságokat nem vagy nem teljes körűen vizsgálom (így például nem jelzem minden egyes helyesírási hibát). A teljességre törekvést így ne várja el tőlem a tisztelt Olvasó; célom a hibás tendencia, a jogalkotási kapkodás és a – remélhetőleg csak látszólagos – nemtörődömség bemutatása.

¹ Ez az írás a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.
 2012/2

² A rendelet első letöltésének ideje 2012 novemberre; megerősítés céljából 2013 január 7-e. Forrás: <http://www.zalakaros.hu/varoshaza/onkormanyzat/rendeletek/>

I. Az 1. alcím – a rendelet értelmező rendelkezései

A bevezető szövegen átlépve az „Általános rendelkezések” című I. Fejezet 1. alcímét, az 1. §-ba foglalt „Értelmező rendelkezéseket” tekintem át. Szó szerint idézve:

„1. §

E rendelet alkalmazásában:

a.) **tiltott közösségellenes magatartásnak** minősül az a magatartás, amely nem minősül szabálysértésnek, vagy bűncselekménynek, amelyet más magasabb szintű jogszabály nem rendel büntetni, a közösségi együttélés szabályaival ellentétes és amelyet e rendelet annak minősít.

b) **Hirdemény, hirdető berendezés:** Zala-karos Város Önkormányzata képviselőtestületének A táblák, feliratok, plakátok elhelyezésének szabályozásáról szóló szabályozásáról szóló 8/2010. (VI.11.) számú önkormányzati rendeltének 2.§. bekezdésében meghatározott fogalom,

b) **Kiemelt közterület a város központi területe:** Gyógyfürdő tér, Disz tér, Bodahegyi utca, Szent László tér, Gyimesi Vilmos sétány, Termál utca Bodahegyi utcától a Panoráma/Alma utcáig terjedő szakasza.

c) **Zöldfelület:** közhasználatra szolgáló minden állami vagy önkormányzati tulajdonban álló, részben vagy egészben növényzettel – fűfélék, virág, fás szárú növények – fedett terület, zöldterület funkciójú közterület (pl. közpark, erdő, játszó, pihenőkert útburkolat melletti zöld sáv...)

- **közparkok:** a városszerkezeti jelentőséggel bíró, vagy kialakításánál fogva meghatározó városképi értékű zöldfelületek, amelyeket egységes szemléletű rendező elv szerint épült burkolatok, elhelyezett berendezések, (esetleg egyéb építmények) és növények jellemeznek,

- **közutak zöldsávjai:** a járda és az úttest közötti olyan zöldsávok, melyek füvesítettek, fákkal beültetettek.

- **utcai fasorok:** az utak mentén egy sorban lévő fák összessége,

- **virágtartók:** növényzettel beültetett tartóedények,

- **kertészeti rendezés alá eső városi zöldfelületek:** azok a zöldfelületek, ahol a tereprendezés, parkosítás, fásítás már megkezdődött,”

Milyen formai jogalkotási elvárások betartásának hiánya vagy más sérelme kifogásolható?

1. Pusztán az egységesség hiányát jelzi, hogy az értelmezett fogalmak közül utolsóként magyarázott „kertészeti rendezés alá eső zöldterületek” a többihez hasonlóan nincs sötét betűvel szedve. Ez legyen azonban a legnagyobb baj.

2. A §-on belüli „pontok” jelölése nem egységes. A **Jszt. 48. § (1) bekezdése szerint „[a] pontok a latin ábécé kisbetűivel és a „)” jellel vagy pozitív egész számokból képzett arab sorszámokkal jelölhetőek meg.”**

Ezt vizsgálva, az „a.)” jelölése helytelen, mivel a „)” jel elé nem kell pontot tenni. A többi pont esetén a jogalkotó ezt a követelményt már helyesen alkalmazta.

3. A **Jszt. 37. § (1) bekezdés első mondata szerint „[a] jogszabály tervezetének a szerkezeti egységeit folyamatos sorszámozással vagy a latin ábécé betűivel meg kell jelölni.”**

Ehhez képest az 1. § kettő darab b) pontot is tartalmaz.

4. A **Jszt. 2. §-a alapján „[a] jogszabály tervezetét a magyar nyelv szabályainak megfelelően, világosan, közérthetően és ellentmondásmentesen kell megszövegezni.”**

Erre figyelemmel észrevételezhető, hogy

- a c) pont végén hiányzik a mondatzáró írásjel, azaz a pont helyett vessző szerepel;

- az 1. § hemzseg az elírásoktól [az a) pontban „minősít”; az – elsőként jelölt – b) pontban „Hirdemény”, „számu”, „rendeltének” szavak szerepelnek, valamint a §-jel után pont helyezkedik el, ami a Jszt. 1. mellékletének 3.4. pontja szerint is hiba;

- a másodikként megjelenő b) pontban „Disz” tér szerepel – bár lehet, hogy ténylegesen ez a közterület elnevezése; a c) pontban a vélhetőleg „erdő” helyett „erő”, a „játszó” helyett „jártszó” szavak szerepelnek, ezen túl egybeírás is megjelenik];

- a c) pontban felesleges a „növényzettel” kifejezés példalozó magyarázata („fűfélék, virág, fás szárú növények”), figyelemmel arra, hogy vélhetően mindenki tisztában van a növényzet szó közérthető tartalmával;

másrészt a zárójeles rész példálózó felsorolása végén sem helyes a három pont alkalmazása.

5. A JsZR. 48. § (3) és (4) bekezdése szerint „[a] latin ábécé kisbetűivel megjelölt ponton belül az alpontot tartalmazó pont megjelölésében foglalt kisbetűből, a latin ábécé kisbetűiből és a „)” jelből képzett megjelöléssel ellátott alpontok állapíthatók meg.

(4) Az arab számmal megjelölt ponton belül a latin ábécé kisbetűivel jelölt alpontok állapíthatók meg.”

Ehhez társul a JsZR. 37. § (1) bekezdésének 2. mondata, mely szerint „[j]ogszabály tervezete jelöletlen szerkezeti egységet nem tartalmazhat.”

A rendelet 1. § c) pontja azonban az első fogalom meghatározását követően a többi fogalmat ún. francia bekezdésekkel „jelölte”, amit a hatályos szabályozás nem tesz lehetővé.

6. Az 1. § - elsőként jelölt – b) pontjában érdekes és jogalkotási szempontból hiányos a „2.§. bekezdésében meghatározott fogalom” fordulat, mert az olvasóra bizza annak kitalálását, hogy vajon az ominózus 2. § melyik bekezdésére gondolhatott a jogalkotó.

II. A 2. alcím – a tiltott, közösségellenes magatartásokkal kapcsolatos pénzbírság kiszabásának eljárási szabályai

E, 2. §-ban észlelt pár hiba megtekintéséhez csak a 2. § érintett részeit idézem.

„2. §

...

(7) E. § (6) bekezdés alkalmazásában különös méltánylást érdemlő körülménynek kell tekinteni, ha a szabályszegő

a) igazolja, hogy a vele közös háztartásban élők egy főre jutó havi jövedelme nem haladja meg a mindenkori öregségi nyugdíj minimum 80 %-át, és az elkövetést megelőző egy évben nem volt tiltott, közösségellenes magatartás miatt marasztalva, vagy

b) rajta kívül álló ok miatt mulasztotta el a helyi rendeletben előírt kötelezettség teljesítését.

...

(10) Az elkövető a cselekmény elkövetésétől számított két év elteltével nem vonható felelősségre /elévülés/.

A kétéves elévülési határidő kezdő napja

a) az a nap, amikor a tiltott, közösségellenes magatartás megvalósul,

b) tiltott, közösségellenes állapot fenntartása esetén az a nap, amikor ez az állapot megszűnik.

(11) A tiltott, közösségellenes magatartások elkövetése miatt kiszabott közigazgatási bírságot készpénz átutalási megbízáson vagy banki utalással Zalakaros Város Önkormányzatának számú pénzforgalmi számlájára kell befizetni az elsőfokú határozat jogerőre emelkedésétől számított 30 napon belül.

...”.

1. A (7) bekezdésben szintén elírások vannak: az „E” szó után a mondat közben szerepel „pont” írásjel, míg a „tekintetni” szó is nyilvánvaló elírást tartalmaz.

2. A (10) bekezdés 2. mondata véleményem szerint külön bekezdést érdemelt volna.

3. A (11) bekezdés a jogbiztonság sérelmének mintapéldája: a „..... számú pénzforgalmi számlájára kell befizetni” kitétel aligha ad világos útmutatást arra, hogy hova is kell a bírságot befizetni. Megjegyzem: a kipontozott rész arra utal, hogy oda majd valaki beírja a számlaszámot – csakhogy, amennyiben ezt a rendelet kipontozott tartalma behelyettesítésére teszi – és értelemszerűen úgy teszi – akkor jogalkotóvá lép elő, ami a jogalkotási felhatalmazás sérelmét és a rendelet – e részének – közjogi érvénytelenségét is előidézti. A kipontozott rész szerepeltetése a leg súlyosabb érvényességi fogyatékossgot hozza elő és egyben alaptörvény-ellenességet is keletkeztet – mégpedig a szubdelegáció tilalmával összefüggésben (ki jogosult oda számlaszámot beírni, ki jogosult a rendeletet kiegészíteni?).

III. A 3. alcím – a közterületek rendje

„3. §

Tiltott, közösségellenes magatartást követ el:

- a) aki a közterület-névtáblát, a házszámot, a szöveges ismertető táblát vagy az emléktáblát beszennyezi, eltakarja, jogosulatlanul kihelyezi, vagy leszereli,
- b.) aki a közterületet engedély nélkül, vagy engedélyben meghatározottaktól eltérően használja
- c.) aki a kiemelt közterületet engedély nélkül, vagy az engedélytől eltérően használja.
- d) a 8/2010. (VI.11.) önkormányzati rendeletben meghatározott méretű, formátumú hirdető-berendezést, hirdetést, hirdetménye nem az erre a célra kijelölt helyre helyez el, vagy akinek az érdekében hirdető-berendezést, hirdetést, hirdetmény nem az erre a célra kijelölt helyre helyeznek el, vagy akinek az érdekében hirdető-berendezést, hirdetést, hirdetményt nem az erre a célra kijelölt helyre helyeznek el,
- e) aki választási plakátot élő fára, növényzetre, országos vagy helyi védett épületre, köztéri szoborra helyez el.
- f.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki hirdető-berendezést úgy helyez el, hogy az akadályozza a közterület más részei és a szomszédos ingatlanok rendeltetésszerű használatát.
- g.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki hirdető-berendezésen vagy hirdetményen
- h.a) a KRESZ-tábla forma- és színösszeállítását, továbbá az azokra szabványosított betűtípust és jelrendszert,
- h.b) villogó, káprázást okozó fényt, futófényt, fényvisszaverő anyagot, valamint olyan világítótestet alkalmaz, melynek elhelyezése, kialakítása révén, a közúton közlekedőket zavarja vagy vakítja, és ezzel a közlekedés biztonságát veszélyezteti.
- h.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki a hirdetmény felragasztását nem vízdékvíz, vagy más környezetbarát ragasztóval végzi.
- i.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki a hatóság hirdetményét olvashatatlanná teszi vagy leszakítja.
- j.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít a hirdetés kihelyezője és akinek az érdekében a hirdetményt elhelyezték, ha az aktualitását veszített hirdetményt 30 napon belül nem távolítja el.”

1. A pontok jelölése e §-ban sem egységes. A **Jszzr. már idézett 48. § (1) bekezdése szerint „[a] pontok a latin ábécé kisbetűivel és a „)” jellel vagy pozitív egész szá-**

mokból képzett arab sorszámokkal jelölhetők meg.”

A b), c), f) g) h és i) pontok jelölésében hibás a „)” szerepeltetése.

2. A Jszzr. már idézett 37. § (1) bekezdés első mondata szerint **„[a] jogszabály tervezetének a szerkezeti egységeit folyamatos sorszámozással vagy a latin ábécé betűivel meg kell jelölni.”**

Ennek alapján különös, hogy a g) pont tagolása a ha) és a hb) alpontokat tartalmazza, majd ezeket követően (!) következik a h) pont.

3. A **Jszzr. 47. § (4) bekezdése szerint „[a] nyitó szövegrésznek - a kötőszóval végződő utolsó előtti pont és alpont kivételével -, valamint a záró szövegrésznek a pontok, az alpontok mindegyikével önállóan és együttesen is egyetlen értelmes mondatot kell képeznie.”**

Ez alapján a nyitó szövegrész [„Tiltott, közösségellenes magatartást követ el.”] léte ismeretében felesleges, értelmetlen és Jszzr.-ellenes az f), g), h), i) és j) pontoknál is szerepeltetni a „Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít” szöveget, így ugyanis – a nyitó szövegrésszel egybeolvasva – az egyes pontok szövege nem ad ki értelmes mondatot, mivel ugyanazt a tartalmi elemet kétszer is mondatba szövi.

4. A d) pont kétszer is tartalmazza ugyanazt a fordulatot (bár egyik esetben a tárgyjel nélkül). A „vagy akinek az érdekében hirdető-berendezést, hirdetést, hirdetmény nem az erre a célra kijelölt helyre helyeznek el, vagy akinek az érdekében hirdető-berendezést, hirdetést, hirdetményt nem az erre a célra kijelölt helyre helyeznek el” kitételben megjelenő „duplum” nem a precíz jogalkotás jele.

IV. A 4. alcím – az Önkormányzat jelképeinek használata

„4. §

Tiltott, közösségellenes magatartást követ el: aki Zalakaros város címerét és zászlóját, logó- és szlogenjét, a település nevét engedély nélkül vagy használatra vonatkozó engedélytől el-

térő módon, vagy számban illetve nem hiteles alakban vagy annak méltóságát sértő módon használja.”

1. A menetrendszerűen érkező helyesírási hibát – „szlogenjént” – már nem is kell a korábban idézett Jszt.-szabállyal szembeállítani.

2. A 4. § nincs alacsonyabb szintű szerkezeti egységekre (pontokra) tagolva, így viszont nem érthető, mi az oka a kettőspont, majd a sortörés alkalmazásával történő mondatfolytatásnak.

V. Az 5. alcím – a helyi környezet védelme

„5. §

Tiltott, közösségellenes magatartást követ el,
 a.) aki a zöldfelületeken, azok sétaútjain járművel közlekedik, várakozik, járművet javít, vagy tisztít,
 b.) aki város bel és külterületén, avart és kerti hulladékot május 1-október 31-ig a szabadban éget.
 c.) aki a tulajdonában, használatában lévő ingatlanon a vegetációs időszakban az emberi egészséget bármely módon veszélyeztető gyomnövények irtásáról felszólítás ellenére nem gondoskodik.
 d.) Az, aki a kötelező kéményseprő-ipari közszolgáltatás elvégzését – a közszolgáltató hitelesen igazolt kétszeri írásbeli felszólítása ellenére – nem teszi lehetővé, vagy azt más módon megakadályozza, tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít.
 e.) aki a települési folyékony hulladékkal kapcsolatos kötelező helyi közszolgáltatást nem veszi igénybe, nem a közszolgáltatás ellátásával megbízott közszolgáltatót veszi igénybe, vagy a közszolgáltatás elvégzéséhez szükséges feltételeket nem biztosítja, tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít.
 f.) Aki az ingatlanán keletkező települési szilárd hulladék kezelésére az önkormányzat által szervezett közszolgáltatást nem veszi igénybe, és a hulladékot a vonatkozó helyi önkormányzati rendeletben feljogosított hulladékkezelőnek nem adja át, tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít.
 g.) aki az általa a közterületre kihelyezett hulladékgyűjtést szolgáló gyűjtőeszköz és annak 2 m-es környezetének tisztántartásáról nem gondoskodik,
 h.) Aki nem gondoskodik a gyűjtőedények rendeltetésszerű használatáról, rendeltetéssze-

rű használatra alkalmas állapotban tartásáról, valamint környezetük tisztán tartásáról, tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít.

i.) Aki úgy helyezi ki a gyűjtőedényt, hogy azal akadályozza a jármű és gyalogos forgalmat, és az elhelyezés baleset vagy károkozás veszélyének előidézésével jár, tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít.

j.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki a gyűjtőedényzetben - a közszolgáltató általi elszállítás céljából - olyan hulladékot helyez el, amely az edényzetet, a szállítóeszközt, vagy a szállító személyzet testi épségét, egészségét veszélyeztet (különösen téglá, beton, vas, folyékony, mérgező, tűzveszélyes és robbanásveszélyes anyag, állati tetem, környezetet veszélyeztető veszélyes anyag).

k.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki - a közszolgáltató általi elszállítás céljából - a nagy darabos hulladékát (lom) nem a vonatkozó helyi önkormányzati rendeletben meghatározottak szerinti időben és területre helyezi ki.

l.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki a veszélyes hulladékokat nem a települési szilárd hulladék más összetevőitől elkülönítetten gyűjti és nem a veszélyes hulladék átvételére feljogosított hulladékkezelőnek adja át.

m.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít az ingatlan tulajdonosa és az építető, illetőleg az, akinek a tevékenysége révén a hulladék keletkezett, ha nem gondoskodik az építési törmelék elszállításáról vagy elszállítatásáról a hulladékgyűjtő vagy kezelő telepre, vagy külön építési törmelék (sitt) lerakó helyre.

n.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki a hulladékgyűjtő edényt – a vonatkozó helyi önkormányzati rendeletben foglaltak kivételével – az ingatlanán kívül tárolja.

o.) Aki a gyűjtőedényekből a behelyezett hulladékokat kiszedi, válogat, tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít.

¹p) aki a helyi környezet védelméről, a közterületek tisztántartásáról és a települési szilárd hulladékkal kapcsolatos közszolgáltatásról szóló 15/2004. (IV.21.) önkormányzati rendelet 32./A. §-ában a telepítési távolságok betartásának szabályozására vonatkozó előírásokat megszegi.”

1. A pontok jelölésével kapcsolatos, korábban már említett probléma itt is előjön: egyrészt a jelölés e §-ban sem egységes; másrészt a Jszt. már idézett 48. § (1) bekezdése szerint „[a] pontok a latin ábécé kisbetűivel és a „)” jellel vagy pozitív egész számokból képzett arab sorszámokkal jelölhetőek meg.”

¹ Kiegészítette a 37/2012.(IX.28.) Ör. 1. §-a

Ennek az a), b), f), h), i) pontok nem felelnek meg, a többi viszont igen.

2. Megjegyzendő az is, hogy az egyes pontok végén hol mondatzáró írásjel található – annak ellenére, hogy a felsorolás nem ér véget az adott pontnál [pl. b), c), d) e), f), h), i), j), k), l), m), n), o), p)], és a pontok közül is több esetben a pont önálló mondatot alkot (nagy kezdőbetűvel és mondatzáró írásjellel), ami önmagában is sérti a Jszt. előírását: a **47. § (4) bekezdése szerint „[a] nyitó szövegrésznek** - a kötőszóval végződő utolsó előtti pont és alpont kivételével -, valamint a záró szövegrésznek **a pontok, az alpontok mindegyikével önállóan és együttesen is egyetlen értelmes mondatot kell képeznie.**”

A legszembetűnőbb – és egyben a legnagyobb probléma – azonban nem a Jszt.-szabályok figyelmen kívül hagyása, hanem az adott §-on belüli teljes összevisszaság: egyik pont így, a másik amúgy van jelölve, azaz úgy, ahogy éppen sikerült.

3. Ugyanez a – 2. pontban idézett – Jszt.-szabály sérül, amikor a § egyes pontjainál – de nem mindegyiknél – a jogalkotó szó szerint vagy tartalmilag megismétli a nyitó szövegrészt, azaz a „Tiltott, közösségellenes magatartást követ el,” kitételt a j), k), l), m), n) pontokban a pontok elején, az o) pontban – a változatosság kedvéért – a mondat végén. Sem az ezek előtti, sem az ezek után jövők pontokban nem szerepel viszont a nyitó szövegrész megismétlése.

Az idézett pontokban viszont – hol a mondat elején, hol a végén – megjelenik a „Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít” mondatrész, ami a nyitó szöveggel összeolvasva nem a Jszt.-előírásnak megfelelő egyetlen értelmes, hanem több, ám értelmetlen (a magyar nyelv szabályainak meg nem felelő) mondatot eredményez.

4. A rendelet szó szerint beidézett szövegéből látható az is, hogy a felsorolás utolsó eleme, a p) pont nem az eredeti szövegben volt, hanem utólag került bele (3 rendelettel és 14 nappal később kihirdetve). Így azonban a felsorolás 16 eleművé vált, ami a Jszt. szerint más jelölést kíván: a **48. § (2) be-**

kezdés szerint ugyanis „[t]öbb mint tizenöt elemű felsorolást csak pozitív egész számokból képzett arab sorszámokkal lehet megjelölni”.

Azaz: a felsorolást tartalmazó 5. §-t teljes egészében újra el kellett volna fogadni, és abban a pontokat pozitív egész arab számokkal jelölni.

5. A c) pontban a „veszélytető” szóból kimaradt „z” betű hiánya ad okot a szemöldök összehúzására.

VI. A 6. alcím – a köztisztaság, településtisztaság fenntartása

„Köztisztaság, településtisztaság fenntartása

6.§

- a.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít az az ingatlan tulajdonos (használó), aki az ingatlan tisztán tartásáról, rendszeres takarításáról, rovar és rágcsáló mentesítéséről nem gondoskodik.
- b.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki nem gondoskodik az ingatlan előtti közterület (különösen járda, zöldsáv, árok) úttestig terjedő teljes területének gondozásáról, tisztán tartásáról, valamint a csapadékvíz zavartalan lefolyását akadályozó anyagok és más hulladékok eltávolításáról.
- c.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki az ingatlanról a közterületre nyúló fák, bokrok és élő sövény visszavágásáról nem gondoskodik.
- d.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki közterületen az utcai bútorokat, berendezéseket rendeltetésellenesen használja, felállítási helyükről elmozdítja.
- f.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki
 - f.a) a gondozási kötelezettségébe tartozó területekről a havat nem takarítja, illetőleg a terület síkosságmentesítéséről nem gondoskodik,
 - f.b) a síkosságmentesítést nem környezetkímélő módon végzi.
 - g.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki
 - g.a) nem szilárd burkolattal ellátott közterületen, annak állapotától függetlenül, járművel közlekedik és ott parkol, gépjárművet ott javít, tisztít vagy bont.
 - g.b) szilárd burkolattal ellátott közterületen vegyszert használ a gépjárművek mosásához.
 - h.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki a közterület rendeltetésétől eltérő célra (árúsítás, építési-szerelési munka stb. céljára) tör-

tendő használata során elmulasztja a használattal érintett terület közvetlen környezetének tisztán tartását, a használt közterületen élő növény- és állatvilág, valamint az ott elhelyezett építmények, berendezések, burkolatok és felszerelések állagának megóvását, nem gondoskodik a keletkezett hulladék eltávolításáról.”

1. A pontok jelölésében menetrendszerűen érkező hibát – a „,)” jel elé helyezett pontot – már csak megemlítem. Ebben a §-ban a hiba legalább egységes, azaz minden pontnál jelen van, kivéve egy helyen: a d) és az f) pontok közül nagyvonalúan *kifelejtett e) pontban*. A **Jszr. 37. § (1) bekezdésének első mondata szerint ugyanis „[a] jogszabály tervezetének a szerkezeti egységeit folyamatos sorszámozással vagy a latin ábécé betűivel meg kell jelölni”,** így az e) pontot is el kellett volna helyezni a felsorolásban.

2. A szó szerint bemásolt szövegből az is látszik, hogy a 6. alcím számozása hiányzik, míg a rendelet összes többi alcíme a Jszr.-nek megfelelően számozott. A **Jszr. 37. § (1) bekezdés 2. mondata alapján „[j]ogszabály tervezete jelöletlen szerkezeti egységet nem tartalmazhat.”**

3. A **Jszr. 47. § (2) bekezdése szerint „[n]yitó szövegrész nélkül nem lehet pontokat, alpontokat alkalmazni.”**

Ennek az elvárásnak a 6. § egyáltalán nem felel meg. A pontok mindegyike önálló mondatot képez, mindenhol nagybetűvel kezdve, ám egy helyen mondat közben is mondatzáró írásjelet alkalmazva – a „g.a)” pontnál. Szerencsésebb lett volna – maradva a Jszr.-elvárásnál – nyitó szövegrészt alkalmazva összeállítani a pontok tartalmát, mint ahogy azt a 6. § előtti §-ok esetén tette a jogalkotó, és ahogy a 6. §-t követően is visszatért a helyes megoldáshoz.

VII. A 7. alcím – kereskedelem és szolgáltatás

„7.§

Tiltott, közösségellenes magatartást követ el,

a) aki közterületen környezeti zajt előidéző kulturális, szórakoztató, vendéglátó, kereske-

delmi vagy sport célú tevékenységet engedély nélkül, vagy engedélytől eltérően végez,
b) aki mobil szabadtéri hangosító berendezést vasárnap és munkaszüneti napokon üzemeltet.
c.) aki közterületen jogosulatlanul árusít,
d.) aki az általa üzemeltetett üzletben a bejelentett nyitvatartási időtől eltérően folytatja a tevékenységet
e.) Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít, aki közterületen pénzszerzés céljából, jogosulatlan kereskedelmi tevékenységet folytat, vagy szolgáltatást nyújt.”

1. Némi átmenet után ismét örömmel üdvözölhetjük a pontok előtt helyesen alkalmazott nyitó szövegrészt a 7. §-ban. A pontok jelölése itt sem sikerült egységesre, az a) és b) pontok helyesen nem, a c), d) e) pontok viszont – helytelenül – tartalmazzák a „,)” jel előtt a pontot. A c) pontba helyesírási hiba is csúszott – az „árusít” szó rövid „i”-vel írásakor.

2. A Jszr. már sokszor idézett **47. § (4) bekezdését** itt is sikerült megsérteni, amikor az e) pont – megszakítva az addigi helyes rendet – új mondatot indít, megismételve a § nyitó szövegrészét, magába foglalva a „Tiltott, közösségellenes magatartást tanúsít,” kitélt, ami így azt eredményezi, hogy a nyitó szövegrész az e) ponttal nem egyetlen értelmes mondatot képez.

VIII. A 8. alcím – állattartás

„8. §

Tiltott, közösségellenes magatartást követ el,
a.) aki állatot közterületen, állattartás számára tiltott helyen tart
b.) aki közterületen állatot legeltet, felügyelet nélkül hagy
c.) aki a jogszabályban meghatározottaktól eltérően tart állatot és az állattartás a környező lakóközösség kialakult élet-és szokásrendjét tartósan és szükségtelenül zavarja.
d.) aki a trágyát nem az előírásoknak megfelelő gyűjtőben tárolja
e.) aki nem tartja be az állattartásra szolgáló építmények elhelyezéséhez szükséges védőtávolságot
f.) aki az ebek biztonságos egyedi azonosításáról nem gondoskodik
g.) aki elmulasztja, illetve megtagadja a hulla-emésztő veremben történő tárolás díjtétel megfizetését

i.) aki a város külterületén az eb tartási helyéről közterületre való kijutást, vagy magánterületre való átjutást nem akadályozza meg, vagy az ebet kóborolni hagyja.

j.) vakvezető kutya kivételével oktatási, egészségügyi, szociális, kulturális intézmények területére, valamint kegyeleti helyre ügyfélforgalmat lebonyolító középületbe ebet beengedi, illetve beviszi.”

1. Elsőként szinte szó szerint megismételhető, amit már a 6. § esetében leírtam: a pontok jelölésében menetrendszerűen érkező hiba – a „,)” jel elé helyezett pont – itt is megjelenik. Ebben a §-ban a hiba egységes, azaz minden pontnál jelen van, kivéve egy helyen: a g) és az i) pontok közül nagyvonalúan *kijelejtett h) pontban*. A **Jszr. 37. § (1) bekezdésének első mondata szerint „A jogszabály tervezetének a szerkezeti egységeit folyamatos sorszámozással vagy a latin ábécé betűivel meg kell jelölni.”** Célszerű lett volna a h) betűvel szembeni ellenérzéseket félretenni, és a méltatlanul mellőzött betűt elhelyezni a felsorolásban.

2. A pontokon belül két esetben is – c) és i) pont – helytelenül mondatzáró írásjel szerepel a pont végén. Az f) pontban található helyesírási hiba – „azonosításáról” szó – is megjegyzést kíván; az ilyen elírásokat ugyanis a szövegszerkesztő „helyesírás—ellenőrző” programjának lefuttatásával könnyedén ki lehet küszöbölni.

IX. A 9. alcím – a zajvédelmi szabályok megszegésének következménye

„9. §

Tiltott, közösségellenes magatartást követ el,

a.) aki közterületen környezeti zajt előidéző kulturális, szórakoztató, vendéglátó, kereskedelmi vagy sport célú tevékenységet engedély nélkül, vagy engedélytől eltérően végez,

b.) aki hangosító berendezést engedély nélkül, vagy attól eltérően üzemeltet.

c.) aki Zalakaros Város Önkormányzat Képviselőtestületének a helyi zaj és rezgésvédelmi szabályok megállapításáról szóló önkormányzati rendelet 21/2004. (VI.11). 5.§ /2/ bekezdésében meghatározott robbanómotoros kerti géppel végzett munkavégzésre vonatkozó szabályokat megszegi.

d.) aki a vendéglátó egységek, szórakozóhelyek, egyéb rendezvények zenezolgáltatására vonatkozó Zalakaros Város Önkormányzat Képviselőtestületének a helyi zaj és rezgésvédelmi szabályok megállapításáról szóló önkormányzati rendelet 21/2004. (VI.11). 5.§ /3/ bekezdésében meghatározott szabályokat megszegi.”

1. A pontok jelölése – a „,)” elé tett pontok miatt – e §-ban is hibás. A „,c.)” pontban a mondatvégi dupla ponttal való zárás is egyértelmű elírás.

2. A §-ban hivatkozott jogszabályok jelölésében is hiba fedezhető fel, mégpedig a bekezdések vonatkozásában: a **Jszr. 44. § (4) bekezdése szerint ugyanis „[a] bekezdéseket szakaszonként újrazekzdődően, egy-egy szakaszon belül pozitív egész számokból képzett, zárójelek közé foglalt arab számozással kell megjelölni.”** A **Jszr. mellékletének 3.5. pontja szerint [„A bekezdés megjelölése”]** egyértelműen „gömb”-zárójelet mutat.

Azaz: nem alkalmazható a bekezdések számának „per”-jelek között történő megjelenítése.

3. A **Jszr. 47. § (4) bekezdésében** foglaltak itt sem teljesülnek: a nyitó szövegrésszel a pontoknak értelmes mondatot kell alkotniuk, ám a b) és a c) pont végén is mondatzáró írásjel található.

X. A 10. alcím – helyi építészeti értékek védelme

„10.§

Tiltott, közösségellenes magatartást követ el,

Aki a védetté nyilvánított építészeti örökség elemeit megsemmisíti, megrongálja, a védett épület korszerűsítését, átalakítását, bővítését engedély nélkül, vagy attól eltérő módon végzi.”

A IV. pontban írtakat megismételve, e §-ra is igaz az alábbi: mivel a 10. § nincs alacsonyabb szintű szerkezeti egységekre (pontokra) tagolva, nem érthető, mi az oka a sortörés alkalmazásával történő mondatfolytatásnak, ráadásul mondat közben – a sortörést

követően – a nagybetűvel történő kezdésnek.

XI. A 11. alcím – köztemetőkre vonatkozó szabályok

„11.§.

Tiltott, közösségellenes magatartást követ el aki Zalakaros Város területén lévő köztemetőben:

- a./ Hulladékot, koszorú és virágmaradványt a kijelölt konténeren kívül egyéb helyen lerak.
- b./ Hulladékot, koszorú és virágmaradványt a temetőben eléget.
- c./ Hangoskodással, zajkeltéssel a szertartások rendjét zavarni, a temető látogatók kegyeleti érzéseit megsérti.
- d./ A sírokat és a temető infrastrukturális be rendezéseit megrongálja.
- e./ A sírok, sírjelek és egyéb kegyeleti tárgyak beszennyezi, jogosulatlan áthelyezi, vagy eltávolítja, közízlést sértő síremléket, továbbá virágtartókat, díszítéseket és feliratokat elhelyez.
- f./ A temető területéről – a sírhely felett rendelkezni jogosult kivételével - a sírok díszítésre szolgáló bármilyen tárgy kivisz.
- g./ A sírhelyek környékét felásni, a talajt elhordani vagy sírfeltöltésre használni.
- h./ A temetőben, temető kerítésen reklámot, hirdetést elhelyezni.
- i./ Sírt vagy sírboltot a szükséges hatósági engedélyek és az üzemeltető jelenléte nélkül felnyit, exhumálást végez,
- j./ az üzemeltető hozzájárulása nélkül halottat eltemet, hamvakat elhelyez, vagy szétszór,
- k./ temetkezési szolgáltatást a vonatkozó helyi önkormányzati rendeletben foglaltak megsértésével végez,
- l./ az üzemeltető hozzájárulása nélkül, vagy nem a sírbolt létesítésére kijelölt helyen sírboltot (urnasírboltot), urnafülkét (kolumbáriumot) létesít, vagy annak felújítására, helyreállítására vonatkozó kötelezettségét nem teljesíti,
- m./ a temetési helyen történő építés, felújítás, bontás során feleslegessé váló anyagokat (sírjelet, annak darabjait, törmelékét, stb.) nem szállítja el,
- n./ a temető területéről síremléket, keresztet, fejfát az üzemeltetőnek történt előzetes bejelentés nélkül kivisz,
- o./ a sírokat, az azokon lévő tárgyakat, síremlékeket, a temetőben lévő épületeket, egyéb tárgyakat, fákat, cserjéket, növényzetet beszennyezi vagy eltávolítja,
- p./ az üzemeltető hozzájárulása nélkül (vagy attól eltérően):

- a temető területén – de nem a síron, vagy attól legfeljebb 30 cm távolságra a sírsorok között – fát, cserjét, növényt ültet, kivág, vagy áthelyez,
- a temetőben padot helyez el,
- építőanyagokat a temetőbe beszállít,
- építési, vagy bontási munkálatokat végez,”

Utolsó vizsgált rendelkezés a rendelet 11. §-a. A problémák nagyrészt azonosak a korábbi §-okban már tapasztalt jelenségekkel.

1. A 11. § jelölés után nem kell pontot tenni; a Jszt. 1. mellékletének 3.4. pontja [„A szakasz megjelölése”] ezt egyértelműen mutatja.

2. A pontok jelölése helytelen, mind a kisbetű után tett pontok, mind a „per”-jellel történő jelölés miatt: a Jszt. 1. mellékletének 3.6.2. pontja szerint egyértelmű a „félgömb”-zárójel alkalmazására vonatkozó igény.

3. A Jszt. már idézett 47. § (4) bekezdését itt is megsértette a jogalkotó. Az a) – h) pontok mindegyike önálló mondat nagy kezdőbetűvel és mondatzáró írásjellel, holott a Jszt. szabálya alapján „[a] nyitó szövegrésznek - a kötőszóval végződő utolsó előtti pont és alpont kivételével -, valamint a záró szövegrésznek a pontok, az alpontok mindegyikével önállóan és együttesen is egyetlen értelmes mondatot kell képeznie.”

A tendencia az i) pontnál szakad meg, ahol a nagy mondatkezdő betű ellenére már nincs mondatzáró írásjel, majd az „átfordulás” folytatódik a j) pontban, ahonnan – a jelöléstől eltekintve – az o) pontig helyes az alkalmazott megoldás, majd a záró, p) pont végén (ami a §-t is befejezi), vesszővel zárják a mondatot pont helyett, ami ismét egyértelmű hiba.

4. A p) pont tekintetében a jogalkotó francia bekezdésekkel történő felsorolást alkalmazott, holott a Jszt. ezt kizárja: a **pontnál kisebb szerkezeti elem az alpont lehet** [sorrendiség is a Jszt. 36. § (2) bekezdése szerint]. Megerősíti ezt a Jszt. 37. § (1) bekezdés második mondata is, ami szerint „[j]ogszabály tervezete jelöletlen szerkezeti egységet nem tartalmazhat”.

5. A 11. § p) ponttal végződik, ami 16 darab pontot jelent a szakaszon belül. A Jszt. – a pontokra vonatkozó – 48. § (2) bekezdése szerint „[t]öbb mint tizenöt elemű felsorolást csak pozitív egész számokból képzett arab sorszámokkal lehet megjelölni”. A helyes megoldás tehát az 1-től 16-ig terjedő számozás alkalmazása lett volna.

Összegzés

a) A vizsgált rendelet számos ponton megsérti a Jszt. szabályait, ezen keresztül pedig a Jat. több előírását is. Alapvetően a Jat. 2. § (1) bekezdésére kell gondolni, ami szerint „[a] jogszabálynak a címzettek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkeznie”, de még inkább a 2. § (4) bekezdése d) pontjának előírására: „[a] jogszabályok megalkotásakor biztosítani kell, hogy a jogszabály

...

d) megfeleljen a jogalkotás szakmai követelményeinek”.

b) Meggyőződésem, hogy a konkrét rendeletben talált – főként formai, ám igen bosszantó – hibákat egyszerű odafigyeléssel és egyszeri figyelmes átolvasással szinte kivétel nélkül korrigálni lehetett volna. Hasonló a helyzet a tartalmi hibákkal – mint például a bírság befizetésére rendelkezésre álló számlaszám kipontozása.

c) Vélelmezem azt is, hogy a hivatal dolgozóinak (köztük a jegyzőnek) kapkodva, alig néhány óra alatt kellett összerakni a rendeletet – ha nem így volt, lett volna idő a hibák kiküszöbölésére, ha viszont így volt, aligha képzelhető el, hogy a Jat. 17. §-a szerinti előzetes hatásvizsgálat bármilyen (nem formális) módon megtörtént volna, illetve a társadalmi véleményezés lehetősége biztosított lett volna. Az ilyen formai és tartalmi színvonalú rendeletek léte a címzetti körben (elsősorban a helyi polgároknál) is bizalomvesztést okozhat, mivel aligha gondolhatják a rendeletbe beleolvastva, hogy a hivatal más vonatkozásban nem hasonló szinten végzi munkáját. Apró odafigyelés elég lett volna a jelenség kiküszöbölésére – biztos vagyok benne, hogy nem lett volna felesleges. El-

gondolkodtató az is, hogy vajon melyik változat helytálló az alábbiak közül: a kormányhivatalnak nem szűrt szemet a rendelet hibahalmaza, vagy észrevételezte ugyan, ám a helyi jogalkotó a törvényességi jelzésre nem reagált. (Arra gondolni sem merek, hogy a kormányhivatal meg sem kapta a rendeletet). Valaki tehát biztosan hibázott a szabály megalkotását és kihirdetését követően is.

d) Az Alkotmánybíróság a 38/2012. (XI. 14.) AB határozatával hatályon kívül helyezte Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 51. § (4) bekezdésében, illetve 143. § (4) bekezdés e) pontjában meghatározott, tiltott közösségellenes szabályokra vonatkozó helyi rendelet megalkotására való felhatalmazást.

Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint önmagában a felhatalmazó rendelkezés hatályon kívül helyezése nem eredményezi a felhatalmazáson alapuló szabályozás alkotmányellenessé válását: ha a felhatalmazó jogalkotó közhatalma teljességének birtokában járt el, a felhatalmazó rendelkezés későbbi sorsa nem befolyásolja a rá alapított jogszabályok sorsát.

Ebben a helyzetben azonban a helyzet más. Ha ugyanis ez a jogalkotói hatáskör alkotmányellenes, annak delegálása is azzá válik. Az Alkotmánybíróság döntése alapján a tiltott, közösségellenes magatartásokat meghatározó önkormányzati rendeletek nem helyi közügyben, hanem delegált jogkörben való önkormányzati jogalkotás eredményeként jöttek létre. Így e rendeletek is alaptörvényellenesek, hatályon kívül helyezésükre sort kell(ett volna) keríteni.

A vizsgált rendelet hatályban tartása alapvető jogok sérelmét eredményezheti, így esetleges bírságolás esetén a bírságolt eséllyel vehet igénybe bírósági jogvédelmet, a rendeletre pedig előbb-utóbb megsemmisítés vár (a Kúria vagy az Alkotmánybíróság részéről).

e) Végezetül a vizsgált jelenségekkel kapcsolatba hozható néhány alkotmánybírósági megállapítást rögzítenék. Megjegyzem, hogy az abban foglaltakat nem szerencsés akként értelmezni: a formai szempontok semmibe veendőek. A Jszt. gyakran túlbonyolított tar-

talmú, ám a fentebb vizsgált rendelkezések ismerete és betartása nem jelenthet komoly problémát. Jelzem: a Kúria törvénysértés miatt akkor is (ez korlát is egyben, azaz csak akkor) megsemmisíthet önkormányzati rendeletet, ha az alkotmányossági problémát nem vet fel.

Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata alapján a célszerűtlen, igazságtalan, „rossz” jogszabályok önmagában e jellemzőik miatt nem válnak alkotmányellenessé.² Ennek következtében megsemmisítésükre csak akkor van lehetőség, ha tartalmi alkotmányellenesség is felmerül velük kapcsolatban. Ugyancsak nem eredményez alkotmányellenességet a terminológia elavultsága. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint ugyanis a terminológia elavultsága önmagában nem eredményezi a jogbiztonság sérelmét, ezért nem is alkotmányellenes.³ Ugyancsak nem vizsgálható a jogszabályok alkotmányossága értelmezési nehézségek és célszerűtlenség címén.⁴ Alkotmánysértésnek csak az minősül, ha a sérelmezett jogszabály tartalma olyan mértékben homályos, vagy rendelkezései olyannyira ellentmondásosak,

hogy a tisztázatlanság feloldására a jogszabály-értelmezés már nem elegendő, s a jogalkotási fogyatékoság a jogállamiság szerves részét alkotó jogbiztonság sérelmét idézi elő.⁵ A jogrendszer átláthatósága és a jogi normák megismerhetőségének követelménye miatt azonban nem fogadható el, ha valamely rendelkezés hatályos szövegét csak a teljes hatályos joganyag sokrétű egybevetése alapján lehet megállapítani.⁶ Szintén nem alkotmányossági kérdés önmagában a jogi szabályozás technikája. Emiatt nem alkotmánybírósági feladat a *jogalkotó fogalmazási stílusának és szövegszerkesztési módszereinek a minősítése*.⁷ Mindezekon túlmenően valamely jogszabály nem válik alkotmányellenessé akkor, ha korszerűtlenné vált, és veszített szabályozó erejéből. „A jogalkotó hatáskörrel felruházott szerveknek nemcsak a jogszabály megalkotása előtt kell elemezniük a szabályozni kívánt társadalmi–gazdasági viszonyokat, az állampolgári jogok és köteleességek érvényesülését, hanem a jogszabály érvényesülése során is. Ha a jogalkotó szerv azt tapasztalja, hogy az általa kibocsátott jogszabály korszerűtlenné vált, elsősorban saját hatáskörében köteles intézkedni”.⁸

² 57/1991. (XI. 8.) AB határozat, *Kilényi Géza* alkotmánybíró különvéleménye. ABH 1991, 236, 248.

³ 981/B/1991. AB határozat. ABH 1993, 561, 562.

⁴ Az értelmezhetőség és végrehajthatatlanság tehát nem mindig alkotmányossági kérdés, hanem a jogszabály célszerűségére és alkalmasságára vonatkozó mérlegelés tárgya lehet. A jogszabályok célszerűségének vizsgálata azonban nem tartozik az Alkotmánybíróság hatáskörébe. 496/B/1990. AB határozat. ABH 1991, 425, 427. Az Alkotmánybíróság hatásköre nem terjed ki a jogi szabályozás célszerűségének és szakszerűségének vizsgálatára. 988/B/1993. AB határozat. ABH 1999, 473, 474.

2012/2

⁵ 1263/B/1993. AB határozat. ABH 1994, 672, 673 és köv.

⁶ 11/1994. (III. 2.) AB határozat. ABH 1994, 399, 401.

⁷ 167/B/1991/10. AB határozat. ABH 1991, 541, 542.

⁸ 751/B/1990. AB határozat. ABH 1990, 346, 347.